

OKUL ÖNCESİ ÇOCUK MERKEZLİ ÖĞRENME VE MÜZİK STRATEJİLERİ

PRESCHOOL CHILD-CENTERED LEARNING AND MUSIC STRATEGIES

Dr. Sena GÜRŞEN OTACIOĞLU

Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı

asgursen@marmara.edu.tr, senagursen@hotmail.com

Öz

Okulöncesi müzik eğitimi ile ilgili yapılan araştırmalarda, “Çocuk merkezli” olarak yapılan derslerin, çocukların müzikal yaratıcılıkları ve müzikal algılamalarına olumlu yönde etki ettiği saptanmıştır. Yapılan bu çalışmada da, okulöncesi müzik eğitiminde çocuk merkezli öğrenme ana başlığı altında, müzik eğitiminde çocuk merkezli uygulamalar, öğretmen merkezli ve çocuk merkezli müzik dersleri arasındaki farklar ve problem çözme stratejileri gibi bağlantılı konular üzerinde durulmuştur.

Bu doğrultuda yapılan çalışmanın amacı ise, okul öncesi çocuk merkezli öğrenme hakkında yurtdışı kaynaklarla destekli ön bilgi vermek ve okul öncesi uygulamalarında çalışan eğitimcilerle kullandıkları mevcut müzik programlarında, öğrencilerinin müzikal gelişimlerini nasıl sağlayacakları konusunda çeşitli yollar önermektir. Çalışmanın sonucunda, okulöncesi müzik eğitiminde çocuklara daha fazla özgürlük ve yaratıcılık alanlarının verilmesi ile okulöncesi temel müzik eğitim programında olumlu gelişmelerin sağlanabileceği savunulmuştur. Ayrıca okulöncesi öğretmeni yetiştiren kurumların dört senelik lisans eğitimi programlarının mevcut zorunlu derslerine, müzik eğitimi derslerinin de eklenmesi gerektiği üzerinde önemle durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim, çocuk merkezli öğrenme, müzik stratejileri

Abstract

In the researches carried out regarding pre-school music education, it has been found that “child-based” lessons positively affect the musical creativity and musical perceptions of children. In this research, under the main title of child-based learning in pre-school music education, subjects such as child-based applications in music education, differences between teacher-based and child-based music lessons and problem solving strategies have been focused on.

The purpose of the study carried out in this direction is to give first information supported with foreign resources on pre-school “child-based” learning and to propose various methods for forming the musical developments of their students. At the end of the study, it was defended that by giving children freedom and creative places in their pre-school music education can provide positive development in fundamental music education program. And adding music lessons in four years Pre-school Teacher Education programs was also suggested.

Key Words: Preschool education, child-centered learning, music strategies

Giriş

Okulöncesi eğitim; çevresini merak eden, öğrenmeye ve düşünmeye güdülenmiş çocuğun bu özelliklerini yönetme, teşvik etme ve geliştirme gibi çok önemli bir görevi üstlenmiştir. Montessori, Frobel, Pestalozzi, McMillan ve Isaacs gibi ilk okulöncesi eğitimcileri, çocuklara okul ve yaşamlarında gerekli olacak becerileri kazanmalarını sağlayabilecek zengin çevreler düzenlemenin ve onları özgür bırakmanın, okulöncesi eğitimin üstlendiği bu zor görevleri yerine getirmesinde yeterli olacağına inanıyorlardı (Decarbo ve Nelson, 2002). Fakat Vygotsky, çocuğun kendi kendine çevresiyle etkileşerek geliştirebileceği bilişsel kapasitesinin dışında, çevresindeki yetişkinlerle ve diğer çocuklarla etkileşerek geliştirebileceği bir "gelişmeye açık alan" olduğunu ileri sürmüştür. Bu durumda, çocuğun gelişimine yardım etmek isteyen yetişkin onun iki özelliğini belirlemek zorundadır. Birincisi, çocuğun her hangi bir yetişkin yardımı almaksızın problem çözme kapasitesini ve gerçek gelişim düzeyini belirlemek; ikincisi, yetişkinin rehberliğinde ne yapabildiğini görmek (Vygotsky, 1986).

Eldeki araştırma sonuçları, bir yetişkin ya da başka çocuklarla sistemli olarak çalışan çocuğun bilişsel gelişiminin ve diğer özelliklerinin zenginleştiğini, beslendiğini ve kapasitesinin en üst düzeye çıktığını göstermektedir. Bu nedenle çocuğun bilişsel gelişiminde kilit nokta olan öğretmen, okulda çocuklarla birlikte çalışmalı, çocukları gereğinden çok fazla bağımsız bırakmamalıdır. Çocukları aşırı derecede bağımsız bırakma eğilimi, çocukların bilişsel gelişimini yavaşlatmaktadır. Çocuğun gelişiminin tam olarak sağlanabilmesi için, ona karmaşık becerileri kazanmasında sistemli olarak yol gösterilmelidir. Buna da ancak alanında uzman olan bir yetişkin yapabilir. Uzman kişinin hazırlayacağı eğitim programı bilişsel bir tırmanma sağlayacağı gibi çocuğun psiko-sosyal, fiziksel ve devinimsel gelişimini de oldukça hızlandırabilir. Bu nedenlerle okulöncesi dönemde, zorunlu okul çağıının temellerini teşkil eden becerileri ve yeterlikleri geliştirebilecek esnek, çocuk merkezli bir eğitim programına ihtiyaç duyulmaktadır. Öğretmenin buradaki rolü ise, çocuğun istedik davranışları kazanmasını kolaylaştırma ya da mümkün kılmaktır (Senemoğlu, 1994).

Okul öncesi müzik eğitimi alanında yapılan çalışmalarda, çocuk merkezli olarak yapılan derslerin çocukların müzikal gelişimlerine ve algılamalarına olumlu yönde etki ettiği saptanmıştır. Buna örnek olarak, çocuğun ilk defa dinlediği şarkı hakkında yaptığı değişik bir yorum veya basit bir şarkıda armonik bir bölümü doğaçlama olarak söyleyebilmesi verilebilir (Anonymous, 1994b). Öğrencilerin vokal veya ritmik doğaçlamalarına karşı öğretmenin yaptığı sözel yorumlar çok önemlidir. Öğretmen, kendinden çok

çocuğun müzikal anlayışı üzerine odaklanmalıdır. Bu şekilde yapılan müzik dersleri büyük ölçüde çocuk merkezli olacaktır.

Özellikle klasik eğitim sisteminde olduğu gibi, eğitmenin yönetiminde olan aktivitelerden çocuk merkezli aktivitelere geçiş, başlarda zor gibi görünse de, zamanla çocukların müzik derslerindeki yaratıcılıkları ve özgüvenli tutumları göz önünde bulundurulduğunda, bu öğrenme stiline çocuklara müzikal olarak farklı konuları (müziğin en temeli olan tını, dinamik, doku, ton, süre ve tempo) denemelerinde ve öğrenmelerinde kolaylık sağlayacağı görülecektir. Ayrıca çocuklar gelişimsel şekilde, müzik kalıplarının, bağlantılarının ve ilişkilerinin bilgilerini de kazanabileceklerdir (Birkenshaw ve Fleming, 1997).

Çocuk Merkezli Öğrenme

Çocuk merkezli öğrenme Rousseau, Froebel, Montessori, ve Pestalozzi gibi önemli icracılar ve düşünürlerce de savunulmuş ve pek çok okul öncesi müfredatın temelini oluşturmuştur (Turner, 1997). Bu öğrenme stili, çocukların müzikal büyümelerinde olduğu kadar onların bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimleri için de çok önemlidir.

En iyi okulöncesi öğrenme deneyimlerinin, çocuğun doğal merakı ve dünyayı anlama arzusu ile gerçekleştiği fikrini kabul eden okulöncesi dönem teorisyenleri, çocuğun merkezdeki öge olduğu modeller geliştirdiler (Fisher, 1996). Bu modellerdeki temel inanç, çocukların neye ihtiyaçları olduğunu bilmeleri ve bu ihtiyaçları diğerleri ile olan etkileşimlerinden elde edecekleriydi. Her ne kadar öğretmenin veya ebeveynin öğrenme sürecinde oynaması gereken rolle ilgili anlaşmazlıklar olsa da (aktif olarak rehberlik etmek, izlemek ve beklemek) teorisyenlerin çoğu, çocukların öğrenme hızları da dahil olmak üzere öğrenme deneyimlerinin kontrol altında tutulması gerektiği üzerinde hemfikirdir. Okulöncesi müzik uygulamacıları için bunun anlamı ise, çocuğun kendi müzikal gelişimini sağlayabilmesi için ona fırsatlar verilmesi gerektiğidir (Bennett, Wood ve Rogers, 1997).

Okulöncesi sınıflarda, çocuğun seçtiği faaliyetler genelde “Merkez zaman” sırasında sunulur. “Merkez zaman”; çocukların gelişimsel olarak uygun ve kişisel olarak anlamlı geniş öğrenme faaliyetleri arasından seçim yapma olanağına ve özgürlüğüne sahip oldukları, onlar için ayrılan özel bir süredir. Merkez zamanın sağlanmasıyla, çocuklara nasıl ve ne ile oynayacakları hakkında seçme şansı verilir. Okulöncesi müzik eğitimcileri için bu durum, her müzik dersinin bir bölümünün merkez zaman ve çocuğun seçtiği müzik faaliyetlerine adanması olarak açıklanabilir (Turner, 1997).

Çocuk merkezli öğrenmenin en önemli aracı “Oyun”dur. Oyun oynamak küçük çocuklar için ana öğrenme durumudur. Oyun ile çocuk, iç dünyası ile ilgili aktif olarak bilgiler inşa eder, sosyal yeteneklerini geliştirir, duygusal olarak kendini (ben kavramını) düzenlemeyi ve bunlarla birlikte kendini geliştirirken kazandığı niteliklerini ilerletmeye devam eder. Montessori’nin, Dewey’in, Froebel’in, Piaget’nin ve Isaacs’ın oyunla ilgili görüşleri oyunun, çocuğun gelişimsel ihtiyaçlarını nasıl karşıladığının yorumlanması noktasında farklılık göstermektedir (Bennett, Wood ve Rogers, 1997). Ancak teorilerin tamamı oyunun, okulöncesi öğrenmenin merkezi olduğunu ve bu dönemdeki çocuğun merkezi figür olarak tanınması noktasında önemliliğini kabul eder (Anonymous, 1994a). Bu nedenlerden dolayı, okulöncesi öğretmenleri için müzik odasındaki pek çok öğrenme aktivitesi çeşitli oyunlarla şekillendirilmelidir.

Çocuğa “Merkez zaman” sağlanmasının rahatsız edici bir yanı da vardır, o da “gürültüdür”. Çocuklar her zamanki sınıf ortamlarında okumak, yazmak, boyamak, oynamak veya bulmacalar üzerinde çalışmak gibi şeyler yapmayı seçebilirler. Bu faaliyetlerin pek çoğu göreceli olarak sessizdir. Her ne kadar sınıf faaliyetleri az derecede gürültüye neden olsa da bu durum, çocukların aktif öğrenmelerinin ve birbirleri ile olan etkileşimlerinin bir yan etkisi olarak kabul edilebilir. Benzer şekilde çocuk merkezli bir müzik odasında müzikle uğraşan çocukların çıkardığı sesler, erişkinlerin standartlarına göre gürültülü olabilmektedir. En az yirmi okulöncesi çocuğun müzikal sesleri araştırmaya başladıklarında ürettikleri seslerin “gürültü” olarak algılanması oldukça doğaldır. Fakat sınıfta gün içinde yapılan diğer faaliyetlerde çıkan gürültülerde olduğu gibi, müzik merkezli zamanlardaki seslere de tolerans gösterilmelidir. Çünkü gürültü, çocuk merkezli müzik öğreniminin önemli bir bölümüdür (Turner, 1997).

Bu bilgiler ışığında okulöncesi çocuklara, kendi öğrenmelerini (çocuk merkezli) ve seçtikleri faaliyetleri yönetme fırsatı verilmesi gerekmektedir. “Merkez zaman”, çocukların bireysel ve gelişimsel ihtiyaçlarına cevap vermek için ideal bir zamandır. Buna dayanarak, çocuğun bakış açısından geliştirilebilecek bir okulöncesi müzik programı oluşturulmalı ve temelinde şunları içermelidir;

1. Çocuğun seçtiği faaliyetler,
2. Bireysel ve küçük grup etkileşimi için fırsatlar,
3. Gelişimsel ve eğitimsel olarak seviyeye uygun müzikal aktiviteler (Anonymous, 1997).

Çocuk Merkezli Uygulamaların Gerçekleştirilmesi

Turner (1997), çocuk merkezli müzik uygulamalarının gerçekleştirilebilmesi için okulöncesi eğitimcilerine yardımcı olabilecek bazı fikirler ve öneriler sunmaktadır. Bu öneriler planlama, müzik sınıfında seçenekler sağlamak, programlama, şarkılar-oyunlar ve merkez aktiviteler olarak sıralanabilir.

Planlama: Çocuk merkezli programa başlamadan önce eğitimciler, dikkatli bir şekilde plan yapmalıdırlar. Planlama, çocuklara odaklanarak başlamalıdır. Çocuklar, sevdikleri ve sevmedikleri, güçlü ve zayıf yanları olan bireyler olarak kabul edilmelidir. Bununla beraber, müziğe onların gözlerinden bakmalı ve aradaki farkların üzerinde durulmalıdır. Bir sınıf için geçerli olan diğeri için uygun olmayabilir. Çünkü çocukların müzikal ve sosyal gelişiminin dikkatli olarak değerlendirilmesi, her bir sınıf için uygun öğrenme faaliyetlerini yaratmada gerekli bilgileri sağlayacaktır.

Öğrenmeyi en yüksek seviyeye çıkarmak için okulöncesi müzik eğitimcileri, devamlı olarak çocukların müzikal gelişimlerinin yanında onların sosyal ve duygusal gelişimlerini de değerlendirmelidir. Bunun için ilk iş olarak müzik dersi verecek olan öğretmen, çocukların sınıf merkez zamanında birbirleri ile oynamalarını seyrederek veya sınıf öğretmenleri ile çocukların tercih ettikleri oyun türleri, duygusal gelişim ve sosyal etkileşimleri üzerine konuşarak değerlendirme yapmaya başlayabilir. Çünkü gözlem, erken çocukluk dönemi eğitiminde en önemli değerlendirme kıstaslarından biridir.

Başlangıç planlamasının diğeri önemli bir bölümü de, dünyadaki profesyonel standartlara bakmaktır. MENC (Anonymous, 1996) ve NAEYC (Küçük Çocukların Eğitimi için Ulusal Kuruluş) (Bredenkamp ve Copple, 1997) tarafından belirlenmiş olan okulöncesi müzik standartları, eğitimcilerin çocuk merkezli müzik odası oluşturmalarında yardımcı olacaklarını açıklamışlardır. Bu iki kuruluş, gelişimsel olarak uygun müzik uygulamaları hakkında çok miktarda bilgi sağlamaktadır. Zaten tüm dünyada okulöncesi uygulamalarla ilgilenen bireyler için NAEYC yayınları, gelecekteki sınıf planlaması ve gelişimi için mükemmel bir referans olarak hizmet vermektedir (Anonymous, 1997).

Çocuk merkezli öğrenme uygulamalarını planlarken, müzik eğitimcilerinin akıllarında kendi müzikal beğenileri olduğunu ve her bir eğitimcinin pedagojik alanda güçlü ve zayıf yanlarının da olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak her bir eğitimcinin müzikal açıdan güçlü olan yanları ve yeteneklerinin olduğunun da unutulmaması gerekir. Muhtemelen çalgıya dayalı birikimleri olan müzik öğretmenleri, müzik merkezli aktivitelerin yaratılmasında daha çok enstrüman çalmaya dayalı bir yaklaşım kullanacaklardır. Bunun yanında diğeri sınıflarda, şarkı söyleme, şarkılı oyunlar ve hareket aktiviteleri üzerinde daha çok durulabilir. Sonuçta okulöncesi müzik eğitimi alan her çocuk, içindeki

müziyenliği geliştirebilmek için şarkı söylemeye, müzik aleti çalmaya, dinlemeye ve hareketel deneyimlere ihtiyacı duyacaktır (Fisher, 1996).

Müzik sınıfında seçenekler sağlamak: Çocuk merkezli öğrenme, çocukların seçenekleri olduğu anlamına gelir. Örneğin, bazı çocuklar tek başlarına şarkı söylemeyi severken, diğerleri dört beş arkadaşı ile birlikte davul çalmayı seçebilir. Bu yüzden müzik öğretmenlerinin merkezi aktivitelerini, çeşitli öğrenme stillerini ve farklı oyun gruplarını kapsayacak şekilde yapılandırmaları gerekmektedir. Çocuklara kimle ve ne ile oynayacakları hakkında karar verme özgürlüğünü vermek oldukça önemlidir. Çocuklara bu iki özgürlüğü vermek bireysel farklılıklara olan saygıyı gösterir ve okulöncesi eğitim uzmanlarının üzerinde durması gereken önemli bir konudur (Gordon, 1997).

Programlama: Sınıf aktivitelerini programlarken, öğretmenlerin yürüttüğü grup aktiviteleri ve çocukların seçtikleri merkezi aktiviteler üzerinde önemle durulmalıdır. Dersin ilk 20-25 dakikasında çocuklar, gruplar halinde çeşitli şarkı söyleme, hareket ve dinleme faaliyetlerinde yer alabilirler. Dersin bu bölümünde öğretmen, dikkatle sıralanmış öğrenme stratejileri gerektiren müzikal etkinlikler geliştirebilir. Grup aktivitelerinin dersin başında yer alması ayrıca iki önemli hedefi de gerçekleştirir. İlk olarak, çocukların yaratıcı enerjilerini müziği yapmak ve paylaşmak üzerinde odaklar, ikinci olarak, çocuklara şarkı repertuarlarını hatırlama, tekrarlama ve bu sayede onların merkez zamanlı aktivitelerini yapma ihtimallerini artırma fırsatını verir. Tüm grup faaliyetlerinin tamamlanmasından sonra, sınıfta kalan çocukların zamanlarını merkezi faaliyetlerde geçirmelerine izin verilebilir. Bu süre yaklaşık 20-25 dakika arasında olabilir (Turner, 1997).

Şarkılar, oyunlar ve merkez aktiviteleri: Çocuklar temelde oyun ile öğrendiklerinden, parmak oyunları ve farklı oyunlar içeren halk şarkıları ideal bir repertuar oluşturur. Çocuklar, şarkılar ve oyunlarla tını ve ritim ile deneyim kazanırken, parmak oyunları ile ritmik tepki ve hayali oyunlara yönelirler. Çocuklar şarkıları dinleyerek ve oyun oynayarak, mevcut repertuarlarına yeni şarkılar katabilmektedirler. Bu repertuarlar pek çok temel müzik yaratımlarının ve ses deneylerinin temelini oluşturmaktadır (McGraw, 2002).

Öğretmen Merkezli Çocuk Merkezliye

Müzik eğitimcileri geleneksel yöntemle yapılan derslerde, öğretmen merkezli stratejileri kullanarak öğretmeyi tercih ederler. Pek çok sınıf faaliyeti, çocukları bilinmeyenden bilinene belli bir sıra içerisinde götüren müzik uzmanı üzerinde odaklanır. Bu ders tipleri bazı zamanlarda gerekliyken,

öğretmen merkezli derslerde problem yaratır. Müzik uzmanı bilişsel çalışmanın tamamını olmasa da çoğunu gerçekleştirir ve dersin yapısından farklı fikirler için çok az ortama imkan verir.

Bilindiği üzere, çocukları somut deneyimlerden soyut deneyimlere götüren akıcı bir dersin gerçekleştirilmesi, hem fiziki hem de zihinsel olarak oldukça hazırlık gerektirir. Çocuklar müzik faaliyetleriyle ne yaptıklarının farkında olmaksızın müzikle mutlu bir şekilde sadece müzikal olarak ilgilenirler. Çocukları psiko-motor müzikal faaliyetleriyle meşgul etmek önemliyken, bir başka noktada onların kendileri için düşünmeleri ve kendi müzikal kararlarını almaya başlamaları da gerekmektedir. Bu müzikal kararların alındığı anlar çok “değerli ve özel” zamanlardır. Ayrıca öğretmenler yazılı ders planlarına sıkı sıkıya bağlı kaldıklarında, bu değerli ve az öğretilen anlara çok az yer vermiş olurlardır. Bu anlar, çocuğun bir şarkıyla ilgili özgün görüşlerine öğretmenin kibarca; “İşte bu çok güzel! Ama bugün zamanımız yok” dediği anlardır. Çocuklar bu anlarda müzikal olarak düşünmeye başlarlar ve bu yüzden onların müzikal ilhamlarına, sezgilerine ve görüşlerine yer vermek için derslerde mümkün olduğu kadar esnek olunmalıdır (Bredenkamp, 1987).

Öğretmen Merkezli ile Çocuk Merkezli Ders Arasındaki Farklar

Öğrenme, etkili bir öğretimin ürünü ve kriteridir. Herhangi biri hiçbir şeyi öğrenmeden öğretilmez. Öğretmenler birkaç yıl öğretim tecrübesinden sonra öğrettiklerinin çok az bir kısmının öğrencileri tarafından öğrenildiğini anlamaya başlar. Shulman (1990) ve Tobin, Tippins ve Gallard (1994) yapmış oldukları çalışmalarda öğretmenlerin genellikle kendi öğrenme yöntemlerine uygun bir şekilde öğretim yaptıklarını tespit etmiştir. Öğretmenlerin kendi öğrenim yöntemleri ile öğrencilerinin de aynı yöntemlerle öğrenebileceklerini sanmaları çok doğru bir yaklaşım değildir (Bilgin, Uzuntiryaki ve Geban, 2002).

Aşağıdaki örnekler bir öğretmen merkezli ders ile çocuk merkezli ders arasındaki bazı farkları vurgulamaktadır:

- **Öğretmenin yönetip yönlendirdiği dersler**

Bu derslerin çoğunda öğrencilere bilgi sunulur, örnekler sağlanır, alıştırma imkânı verilir ve birçok durumda da uygulama yapmak ve öğretmenlerden geri bildirim almak mümkündür. Öğretmen merkezli yaklaşıma örnek olarak, okuma parçaları, grafikler ve sunu yoluyla verilen dersler verilebilir (Ünsal, 2002).

Yaşam boyu öğrenen, çağdaş ve yaratıcı bireylerin yetiştirilememesinin bir nedeni de, öğretim yöntemleridir. Çağın gerektirdiği hedefler belirlense bile bu hedefleri geleneksel yöntemlerle gerçekleştirmek olanaksızdır. Geleneksel yöntemler öğrenciyi “kendi öğrenme sürecinin sorumluluğunu taşıyamayacağı” mesajını vermektedir. Bu durum öğrencinin özgüvenini, güdüsünü ve yaratıcılığını yok etmektedir (Açıkgöz, 2003).

Müziksel yaratıcılık sürecine baktığımızda çocuk, çok küçük yaşlarda seslere ilgi duymaya ve bu seslerle oynamaya başlar. Çocukta içgüdüsel olarak var olan yaratma isteği en kolay müzik eğitimi yolu ile geliştirilebilir. Ancak yaratma, özgür ve esnek ortamlarda daha iyi gerçekleşebildiği için bu ortamları sağlayan yeni yöntemlere gereksinim vardır (Gürgen, 2006).

Derse başlamadan önce öğretmen, günün programına uygun girişi yapmada hangi şarkıları kullanacağını, konuyu vurgulama ve geliştirmede hangi enstrümanlara yer vereceğini, benzer çeşitli şarkılar kullanarak çocukların öğrenmelerinin kapsamını arttırmak ve iyileştirmek için ne yapılacağını bilir. Kısacası öğretmen çocuklar için onların çoklu öğrenme durumları ile öğrenmelerini ve aktif katılımlarını sağlayacak pek çok olanakla dolu iyi ve sistemli bir dersi hazırlamak durumundadır (yani, fiziksel, işitsel ve görsel). Ne yazık ki, bu tip bir derse ayrılan süre, çocukların geçen haftanın dersinde öğrendikleri ile yeni derste öğrendikleri ile ilgili olan sorularını aydınlatmak için çok az zaman bırakmaktadır. Farklı şekilde ifade edilirse, kendisini sadece saat 5’de evine ulaşmaya göre adapte etmiş arkadaşınızla bir gezi hayal edin. Bu gezide mola için zaman olmayacağı gibi, yolda manzaraların seyredilmesi ve yorumlanması içinde zaman ayrılması imkansızdır. Çocuk merkezli derslerin aslı işte bu "manzara seyirleridir". Müzik otopyolundan, müzikal manzaralardan keyif alacak kadar bir süre ayrılmak pek çok öğretiler için yararlıdır. Siz de ders planlamada geleneksel yaklaşımı, çocuk merkezli yaklaşımla karşılaştırdığınızda aradaki farkı açıkça göreceksiniz. Deneyin..... (Decarbo ve Nelson, 2002).

- **Çocuk merkezli dersler**

Öğrenci merkezli öğrenme, ders amacı, analiz, sentez ve değerlendirme düzeyinde olduğunda uygundur. Land ve Hannafin, öğrenci merkezli yaklaşımın öğrencilerin kendi ilgi alanlarına ve ihtiyaçlarına hitap eden ve istedikleri konuyu her seviyede çalışabilecekleri ve onların konu ile ilgili kavramları derinleştirecekleri etkileşimli ve tamamlayıcı aktiviteler sunduğunu ifade etmektedir. Öğrenmede açık uçlu cümlelerin kullanılması, öğrencilerin ilerlemesi için gerekli anlamı kendinin oluşturmasını sağlamaktadır. Bu yaklaşım öğrenciyi öğrenmeyi gerçekleştirmek için sorumluluk yüklenmesini, öğrencinin kendi kendine çalışmasını ve kendini yönetmesini sağlamaktadır (Ünsal, 2002).

Bireyin doğuştan sahip olduğu yaratma dürtüsünü, yaşamımızın her evresinde var olan müzik ile doyurmak, bu özgür ortamı sağlamak müzik eğitiminin amaçlarından biri olmalıdır. Müzik eğitimi, yaratıcı bireylerin yetiştirilmesinde sanat eğitiminin en uygun alanlarından birini oluşturmaktadır. Ancak, Türkiye'deki öğretmen merkezli, blokflüt ve şarkı öğretimiyle sınırlı müzik dersleri yaratıcı potansiyeli ortaya çıkaramamakta, nitelikli bireyler yetiştirme konusunda istenilen sonuca götürmemektedir. Yaratıcı bireylerin yetiştirilmesinde önemli yer tutan müzik derslerinin, günümüzde etkililiği deneylerle kanıtlanmış çağdaş müzik eğitimi yaklaşımları ile sunulması gerekmektedir (Akt. Gürgen, 2006).

Müzik eğitimcisi derslerinde müzikal bir problem geliştirmeli ve çocuklara problemi çözmek için biraz tolerans ve zaman tanımalıdır. Örneğin, resimleri görünen ritim çalgıları (tef, zil, davul...vs)

birinci, ikinci ve üçüncü sınıf dersinin odak konusudur. Çocuklar verilen eğitimle şarkı söyleme, enstrüman çalma ve işitsel deneyimler yaşamakta bilgi sahibi olmaya

başlamışlardır. Bu sayede şarkıların ritimlerine aşınadılar. Ritim, şarkıdan çıkarıldıktan ve sınıfa sunulduktan sonra öğretmen, çocuklardan küçük gruplara ayrılmasını ve ritmi kullanarak kendi parçalarını yaratmalarını isteyebilir. Öğretmen, gruplara yardım etmenin bir yolu olarak

her bir gruba çeşitli tizleşmemiş perküsyon enstrümanları sağlamıştır. Gruplar yeni parçalarını yaratmak için yeterli zamana sahip olduklarında, paylaşmak için bir araya gelirler. Gruplar paylaştıkça, bir parçayı diğeri ile karşılaştırmak için yeterli zaman olacaktır. Bu tip ders stratejisini "tema ve varyasyonları" olarak düşünebilirsiniz. Bu örnekte, *tema* ritimdir ve *varyasyonlar* çocukların bestelerine ekledikleri yaratıcı yollardır. Dersin asıl hedefi çocukların belirli bir ritmi, kendi bestelerini kullanarak öğrenmelerine yardımcı olmaktır. Fakat bunun yanında sınıfın birbirleriyle olan *tartışması* ile tınının, temponun, dinamiklerin, orkestrasyonun ve melodinin (muhtemelen bir grup şarkı söylemiştir ve

enstrümanlar çalmıştır) kullanımına göre ders bölümlere ayrılabilir. Çocuk merkezli derslerin yararlı olan diğer bir yanı da, çocukların ders içinde kendi müzikal seçimlerini özgün bir şekilde tartışabilmeleridir. Dersleri, çocuk merkezli müzik problemlerini gösterecek şekilde organize etmek, çocuklara öğretmenin gündeminde olmayan müzikal fikirlerin peşinde gitme şansını verir (Katz, 1988).

Okul Öncesi Dönemde Çocuk Merkezli Problem Çözme Stratejilerinin Kullanımı

Çocukların yapabilecekleri sonsuz sayıdaki müzikal olasılıklarla tanıştırılması basit bir soru stratejisi ile başlar, mesela, "Bu şarkıyı başka nasıl söyleyebiliriz?" veya "Başka hangi enstrümanı kullanabiliriz?". Açık uçlu sorular çocuklardan tepkiler almak için idealdir. Öğretmenler alışkanlıkları yüzünden pek çok sefer kapalı uçlu sorular sorabilir, mesela, "Müzik hızlı mıydı yavaş mıydı?" veya "Şarkı mı söylüyorduk bağıryor muyduk?" Bilişsel olarak açık uçlu sorular çocukların, yanıt veya tepkiler yaratmalarında zorlayıcı olabilir. Diğer yandan kapalı uçlu sorular çocukların iki seçenek arasından seçim yapmalarını ister. Bazı araştırmacılar, açık uçlu soru stratejilerinin avantajlarını aşağıdaki şekilde maddeleştirmiştir:

1. Çocuğun müzik bilgisine ve onun kendi müzik perspektifine saygı duyulmaktadır.
2. Çocuklar, cevapları kendi başlarına düşünmelidirler ama bunun yanında doğru cevaplar için, erişkinlere danışmak zorundadırlar.
3. Yaşı çok küçük olan okulöncesi çocuğun cevabı biraz daha farklı olacaktır, bu sayede müzikal seçimlerinin tartışmasını sınıfta yapılabilecek ve bu yüzden derste teşvik edilebilecektir.
4. Her çocuğun tepkisi, kendi müzikal anlama veya yeteneğinin özgün bir değerlendirmesini sağlayacaktır.
5. Herhangi bir müzik dersinin müzikal programı bu soru tipiyle değiştirilebilir ve istenirse bu müzikal etkileşim ortamından kolayca çıkabilinir (Anonymous, 1994a).

Açık uçlu soru stratejilerinin diğer olumlu yanı ise, eğitimcilerin mevcut müfredatlarını veya kendi pedagojik yaklaşımlarını değiştirmek zorunda kalmamalarıdır. Eğitimcilerin sadece kapalı uçlu sorular yerine açık uçlu sorular sorma alışkanlığını kazanmaları, çocuk merkezli eğitimin kapsamı içinde yer almalıdır.

Çocuk Merkezli Müzik Odasının Oluşturulması

Aşağıda, okulöncesi müzik öğretmenlerine kendi çocuk merkezli odalarını geliştirmede faydalı olabilecek merkezler ve aktiviteler hakkında fikir verebilecek bazı örnekler bulunmaktadır. Verilen örnekler kapsamlı değildir ama Amerika'daki genç müzisyenlerle müzikal başarıyı sağlamış merkezler ve faaliyetlerini kısmen sunmaktadır. Fakat şunu unutmamak gerekir ki, farklı sınıflarda sunulan aktiviteler o çocuk grubunun hangi aktivite alanları ile ilgili olduğuna bağlı olarak değişebilir.

- *Daire oyunları, oyun partileri ve eşli oyunlar:* Amerika'da kullanılan okulöncesi müzik programı Amerikan folk (halk) şarkıları üzerine odaklandığından, merkez aktivitelerin pek çoğu daire oyunları, oyun partileri ve eşli oyunları içermektedir. Çocuklar, basit şarkılı oyunları söylemeye ve oynamaya çok istekli olurlar. Bu geleneksel çocuk oyunlarını oynayabilecekleri ve söyleyebilecekleri bir yerin öğretmen tarafından temin edilmesi şarttır. Çocukların şarkılardan keyif almaları ve katılımda bulunmaları için olanaklar sunmak, her çocuk merkezli müzik odasının bir bölümü olmalıdır (Bredenkamp, 1987).
- *Dinleme Merkezleri:* Çocukların kendi ülke müzikleri ve dünya müziklerini dinlemeleri için bir yer temin edilmelidir. Dinleme faaliyetleri hareket, yaratıcılık veya hayal gücü içerdiğinden, muhtemelen çocuklar seçilen parçaları tekrar tekrar dinlemek isteyeceklerdir. Genelde dinleme faaliyetleri, dersin başında öğretmenin yürüttüğü faaliyetlerde kullanılan seçimlerden biridir. Bu dinleme merkezinde çocukların dersin başında söyledikleri şarkı repertuarının kaset kayıtlarını dinleyebilecekleri bir alan sunulabilir. Bu onların unutmuş olabilecekleri şarkıları ve oyunları hatırlayabilmeleri için iyi bir teşvik yoludur (Fisher, 1996).
- *İpler ve topraklarla oyunlar:* İp atlamak ve top sektirmek çocukların en sevdiği aktivitelerdendir. Çocuklara düzgün ve bölünmüş vuruşlar üretmeyi öğretmede yardımcı olacak pek çok çocuk şarkısı vardır. Fakat küçük çocuklar bir atlama ipinin hareketini, bir şarkının ritimsel vuruşu ile harmanlayamadığından, öğretmenin vaktinin çoğu, ipi kendi başına döndürürken geçebilir. Bu yüzden müzik öğretmenin sınıfın merkez zamanında aktif bir katılımcı olması çok önemlidir. Öğretmenin aktif olarak izlediği faaliyetlere katılması okulöncesi müzik dersinin önemli bir bölümüdür (Sims, 1995).
- *Dramatik oyun merkezleri:* Dramatik oyun alanları çocuklara rol yapabilecekleri alanlar sağlar. Çocuklar için çok faydası olduğu düşünülen iki faaliyet vardır. Bu faaliyetler yönetim ve ev yaşamını içerir. Yönetim merkezinde, çocuklara bir müzik standı, balonlar, müzik kitapları ve bir

podyum sağlanır. Genelde çocuklar enstrümanlarını çalmak veya şarkı söylemek için eğitmenin etrafında sık sık toplanır. Ev yaşamı merkezi ise, parmak oyunlarını, sallanan sandalyeleri, oyuncak ayıları, vs. içerir. Bu merkezde, çocuklar oyuncak oyuncaklarına bebekleriymiş gibi davranırlar. Ayılarına, bebeklerine ninniler söyler ve onları sallayarak uyutmayı seçebilirler. Dramatik oyunlara teşvik eden tüm okulöncesi merkezlerde olduğu gibi, ninni söylemek de çocuklara yetişkin olarak kullanabilecekleri rollerin uygulanmasında yardımcı olan faktörlerdendir (McGraw, 2002).

- *Okuma-Öğrenme Merkezi:* Her ne kadar küçük çocukların bitmez tükenmez enerjileri olduğu düşünülse de, zaman zaman onlar da sessiz ortamlar isteyebilmektedir. Çocukların sessiz müzik faaliyetleri ile uğraşabilecekleri bir yeri müzik odası içinde temin etmek önemlidir. Ev-yaşam merkezi gibi, okuma-öğrenme merkezi de müzik odasında sessiz bir yer sağlayabilir. Pek çok müzik öğretmeni okul şarkılarının ve halk türkülerinin olduğu, resimli kitapların bulunduğu kişisel kütüphanelere sahiptir. Bir okuma-öğrenme merkezi, bu kitapları çocuklara sunmanın ideal bir yoludur. Kitaplar tüm sınıfa tanıtılmalı ve okuma-öğrenme merkezine konmadan önce onlara okunmalıdır. Böylece her çocuğa çeşitli kitaplarla bir arada olma fırsatı verilirken, her kitabın okunma olasılığının da o oranda artması sağlanabilir (Decarbo ve Nelson, 2002).
- *Araştırma materyalleri:* Okulöncesi dönem, çocukların kendi dünyalarını araştırmaları gereken bir dönemdir. Müzik derslerinde öğretmenler, önceden belirlenmiş, izlenmesi gereken sonuç veya kuralları olan müzik oyunlarının yanı sıra, çocukların etrafında sınırlamalar ve tehditler olmaksızın sesleri keşfedebilecekleri aktiviteler sunulmalıdır. Sesin keşfi iki önemli işleve sahiptir. Birincisi, çocuğa bir enstrümanın fiziki özelliklerinin, sesin belirlenmesinde nasıl yardımcı olduğunu anlama fırsatı verir. İkinci olarak, çocukların farklı tınları karıştırmasına ve eşleştirmesine olanak verir. Öğretmenler kolayca ev yapımı, ucuz enstrümanlar ve ses üretim aletleri temin edebilir. Ev yapımı farklı tipte enstrümanların nasıl yapılacağı ile ilgili fikirler sağlayan pek çok kitap vardır. Kişinin çocuklar için sağlayabileceği enstrümanlar sadece kişinin hayal gücüyle sınırlıdır (Bennett, Wood, ve Rogers, 1997).

Sonuç ve Öneriler

Yapılan çalışmanın ana konusunu oluşturan çocuk merkezli müzik dersleri, çocuklara müzikal seçimleri veya müzikal kararlarını vermek için bir seviyeye kadar bağımsızlık sağlayan aktiviteleri

içermektedir. Okulöncesi müzik dersleri esnasında “çocuk merkezli” müzik aktiviteleri için zaman yaratmak çocukların müzikal, sosyal, duygusal ve işitsel gelişimleri için çok önemlidir. Bu yüzden makalede de detaylı olarak üzerinde durulan bu “Merkez zaman”, asla gereksiz bir şey olmadığı gibi, temelinin okulöncesi dönemde atılması gereken önemli bir öğrenme stilidir. Çünkü çocukların müzik merkezli bu zamanlarında edinip geliştirecekleri tüm yetenekler bir ömür sürecektir.

Üzerinde durulması gereken diğer bir konu da müzik eğitimindeki yaratıcılıktır. Her yaştaki çocukta var olan yaratıcılık yeteneği, özellikle müzik eğitimi yolu ile ortaya çıkarılarak, geliştirilebilir.

Her çocukta söylenecek, çalınırken paylaşılıp tartışılacak müzikal fikir zenginlikleri vardır. Çocukların bu zenginliklerini fark eden bazı okulöncesi eğitim araştırmacıları, çocuklara kısa müzikal besteler yaratmaları ve müzikal seçeneklerini tartışmaları için zaman verildiğinde, onların müzikal düşünme yeteneklerinin artabileceğini ileri sürmektedir (Anonymous, 1996).

Sınıfta kullanılan en iyi müziklerden bazıları öğrencilerin zihinlerinden çıkmaktadır. Çocukları, kendilerini müzikal olarak ifade etmeleri için teşvik edip, yüreklendirmek, onların müzisyen olarak kendi kavramlarını güçlendirmelerine yol açacaktır. Eğer müzik öğretmenlerinin asıl hedefi ömür boyu müziği iyileştirmek ve yükseltmekse, aktif bir müzikal yaşam çocuklara içlerindeki müziği kullanma ve ifade etme özgürlüğünü vermek gibi basit bir eylemle başlayabilir (Turner, 1997).

Öğretmenin yönetip yönlendirdiği öğretmen merkezli dersler ise, öğretmenin öğrencilerinden sınırlı geri bildirim alarak yaptığı ve önceden belirlenmiş konular üzerinde odaklandığı derslerdir. Çocukların müzik ödevlerini kendi fikirlerini ifade etmeksizin önceden planlanmış bir düzende yapmalarını öngören yazılı bir planın uygulanması, öğretmenin yönlendirip yönettiği bir ders örneğidir.

Günümüzde bireylerden, doğru kararlar alıp uygulamaya geçmesi, yaratıcı düşünmesi, problem çözme yeterliğine sahip olması, öğrenmeyi öğrenmesi, ekip çalışmasına yatkın olması ve kendi kendini yönetebilmesi beklenmektedir. Öğrenci merkezli eğitim, öğrenmeyi öğrenmenin esas olduğu, her öğrencinin farklı zaman, tür ve hızda öğrenebileceğini benimseyen, düşünme becerilerini geliştirmenin yaratıcı düşünceyi geliştirdiğini kabul eden bir yaklaşımdır. Bu yüzden özellikle her kademede verilen müzik eğitiminde bu eğitim yaklaşımından olabildiğince yararlanılmalıdır.

Donanımlı bir müzik eğitimcisi, bir taraftan sınıftaki beklentileri göz önünde bulundururken, diğer yandan bu gelişim sürecini anlayabilen kişidir. Eğer çocuklar bu aşamalardan geçmediler ise, müzikal olarak yaratamayacak, okuyamayacak ve yazamayacaklardır. Öğretmenlerin yaratıcı fikirler elde etmede izleyeceği en mükemmel yol, öğrencileri izlemektir. Derslerde çocukların doğaçlama

hareketlerini izlemek ve bu hareketlere bir şeyler katarak ilerlemek gerekmektedir. Çocukların vuruş veya ritmi vücutlarının çeşitli bölümlerinde, yerde, ayaklarında veya müzik aletlerinde hissetmelerine izin verilmelidir. Böylece, çocuklara daha fazla özgürlük ve yaratıcılık alanlarının verilmesi ile çocukların müzikal gelişiminde ve okulöncesi temel müzik eğitim programında gelişme sağlanabilecektir (Gordon, 1997).

Araştırmada elde edilen bilgiler doğrultusunda, müzik ve okulöncesi müzik eğitimi dersi veren öğretmenlerle, bu alanda çalışan araştırmacılar için şu öneriler getirilebilir:

- Müzik eğitimcisi yetiştiren kurumların programlarında okulöncesi müzik eğitimine dayalı derslere yer verilmeli ve bu derslerin içerikleri okulöncesi öğretmeni yetiştiren bölümlerle ortaklaşa hazırlanmalıdır.
- Okulöncesi programlardaki müzik derslerinin çoğu yaratıcı etkinlikler içermeli ve bu amaç doğrultusunda geliştirilmelidir.
- Okulöncesi öğretmenleri var olan ders programlarına aşırı bağımlı kalmadan, çocukların yaratıcı yönlerini ortaya çıkaracak öğretim yöntemleri üzerinde durmalıdırlar.
- Müzik eğitimi veren eğitimcilerin çağın gerektirdiği eğitim hedefleri doğrultusunda geleneksel yöntemlerden uzak, yaşam boyu öğrenmeyi kapsayan “müzik eğitimi yöntem ve davranışları” üzerinde bilgi sahibi olmaları gerekmektedir.
- Okulöncesi öğretmeni yetiştiren Eğitim Fakültelerinde verilen dört senelik lisans eğitimi süresince mutlaka müzik dersleri zorunlu dersler kapsamında olmalıdır.

Kaynakça

Açıkgöz, K. Ü. (2003). *Aktif öğrenme*, İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.

Anonymous, (1994 a). *The School Music Program, A New Vision* (Reston, VA: MENC.)

Anonymous, (1994b). Music Educators National Conference. *Opportunity-to-learn standards for music instruction: Grades PreK-12*. Reston, VA: MENC

Anonymous, (1996). *Top 10 signs of a good kindergarten classroom*, NAEYC, Retrieved, May 6, 2002, from <http://www.naeyc.org/resources/eyly/1996/12.htm>

Anonymous, (1997). National Association for the Education of Young Children (NAEYC), *Licensing and public regulation of early childhood programs*, Retrieved 01/10/2004 from <http://www.naeyc.org/resources/position%5fstatements/pslicense.htm>

Bennett, N., Wood, L ve Rogers, S. (1997). *Teaching through Play: Teachers' Thinking and Classroom Practice*, Buckingham, England: Open University Press.

- Birkenshaw ve Fleming, L. "Music For Young Children: Teaching For The Fullest Development of Every Child", *Early Childhood Connections*, 1:6-13, Year: 1997
- Bilgin, İ., Uzuntiryaki ve E., Geban, Ö. (2002). "Kimya öğretmenlerinin öğretim yaklaşımlarının Lise 1 ve 2.sınıf öğrencilerinin kimya dersi başarı ve tutumlarına etkisinin incelenmesi", V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi, 16-18 Eylül: Ankara
- Bredenkamp, S. (Ed.). (1987). *Developmentally appropriate practice in early childhood programs serving children from birth through age 8*. Washington, DC: National Association for the Education of Young Children.
- Bredenkamp, S. ve Copple, C. (1997). eds., *Developmentally Appropriate Practice in Early Childhood Programs*, Washington, DC: National Association for the Education of Young Children.
- Decarbo, J., ve Nelson, J. (2002). *Music and early childhood education*. In R. Colwell & C. Richardson (Eds.), *The new handbook of research on music teaching and learning* (pp. 210-242). New York: Oxford University Press.
- Fisher, J. (1996). *Starting from the Child? Teaching and Learning from 4 to 8*, Buckingham/ England: Open University Press.
- Gordon, E. A. (1997) *Music Learning Theory for Newborn and Young Children*. 2nd ed, GIA Publications, Chicago.
- Gürgen, E. (2006). "Müzik eğitiminde yaratıcılığı geliştiren yöntem ve yaklaşımlar", *İnönü Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt, 7; Sayı:12, (81-93).
- Katz, L. (1988). *Early childhood education: What research tells us*. Bloomington, IN: Phi Beta Kappa Educational Foundation.
- McGraw, G, "Singing in Early Childhood: A Re-Examination of Appropriate Practice", *Early Childhood Connections*, 4: 25-35, Year: 2002.
- Senemoğlu, N, "Okulöncesi Eğitim Programı Hangi Yeterlikleri Kazandırmalıdır", *H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 10, ss. 21-30, Yıl:1994.
- Shulman, L. (1990). *Aristotle had it right: On knowledge and pedagogy*. (occasional paper No: 4). East Lansing, Mic: The Holmes Group.
- Sims, W. L. (1995). *Strategies for teaching prekindergarten music*. Reston, VA: Music Educators National Conference.
- Tobin, K., Tippins, D.J., ve Gallard, A. (1994). *Research on instructional strategies for teaching science*. New York: Macillan.
- Turner, Mark E, "Child-centered learning and music programs", *Music Educators Journal*, 00274321, Jul99, Vol. 86, Issue 1, Year: 1997.
- Ünsal, H. (2002). "Web destekli eğitim, elektronik öğrenme ve web destekli öğretim programlarındaki çeşitli ders modelleri", *Yakın Doğu Üniversitesi XI. Eğitim Bilimleri Kongresi*, 23-26 Ekim, Kıbrıs.
- Vygotsky. L.S. (1986). *Thought and Language*. Cambridge. MA. MIT Press: 55-86.